

Portre

BİR SAĞLIK BAKANI PORTRESİ yada GECİKMİŞ BİR OLGU SUNUSU: DOKTOR RIZA NUR

Dr. A. Tolga ERSOY*

Aşağıdaki kısa yazıda, TBMM Hükümetinin ikinci sağlık bakanı olan Dr. Rıza Nur, kendi anılarından yola çıkılarak, genel tarih bilgilerimizin ışığında incelenmeye çalışılmıştır.

İzleyeceğimiz kitap, Hayat ve Hatıratım, Dr. Rıza Nur tarafından 1926 yılında yazılmaya başlanmıştır. Kitabın önemlice bir kısmının da, bu yıl içinde yazıldığını söyleyebiliriz. Bu bilgi, tahlilimizde bize çok önemli bir ipucunu da vermektedir. Çünkü bu yıl Rıza Nur'un büyük bir telaş ve korku içinde yurt dışına kaçtığı ya da kendini zorunlu sürgüne tabi tuttuğu yıldır: "...İstanbul'dan ayrılıyorum... ihtiyari sürgüne kendim gidiyorum... bu adamlar beni sokakta vuracaklar yahut birgün kulp takıp imha edecekler... evden çıkmayacağım... hergün şüphe içinde yaşayacağım..." -1396- Kitapta ya da anıların anlatımında eksen alınan ve tüm psikolojiye başat olan dönem de 1921-1925 yıllarıdır.

Bu kısa önbilgiden sonra, Dr. Rıza Nur'un yaşam öyküsünü önemli sayılabilecek vurgularla kısaca gözden geçirelim: 1878 doğumlu, askeri Tıbbiyeyi 1901 yılında bitiriyor, 2. Meşrutiyet'in Sinop Milletvekili, İttihat ve Terakki'den ilk istifa eden mebus ve bu nedenle de Talat Paşa tarafından tehdit ediliyor (!) Dönemin önemli tüm siyasi hareketlerinde de ismine rastlıyoruz. Ahrar Fırkası ve Islahat-ı Esasiye-i Osmanlı Fıkrasında yer alıyor. 31 Mart 1909, onun ilk yurt dışı sürgünü. Daha sonra Hürriyet ve İtilaf Fırkasına kurucu olarak katılıyor ancak bu partiden de ilk istifalar arasında gözüküyor. 1913-1919 yıllarını sürgünde geçiriyor ve gıyabında idama mahkum oluyor. Ulusal mücadelede önemli sayılabilecek görevleri var: Moskova görüşmelerine katılıyor, Lozan Anlaşmalarında İsmet İnönü'den sonra ikinci adam olarak görev yükleniyor. 27 Ekim 1923 yılına kadar da TBMM hükümetlerinde sıhhiye ve muavenet-i içtimaiye vekilliği (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı)

ğı) yapıyor. Cumhuriyet'in ilanı ile beraber, yönetimden uzaklaşıyor ya da uzaklaştırılıyor. 1923-25 yılları arasında doğrudan olmasa da Kemalist muhalifler arasında yer alıyor. 1925, TC açısından çok önemli bir yıl olarak tarih bilgilerimiz arasında yer almakta. Kemalist yönetim tüm muhaliflerini, zor yoluyla, ya yok ediyor, ya da sindiriyor: Şeyh Said isyanı ve İstiklal Mahkemeleri, burjuva muhaliflere karşı İzmir Suikasti ve İdamlar, bu ikisine göre daha yumuşak (!) yaklaşılacak TKP tutuklamaları. Rıza Nur, 1926'da yurt dışına gidiyor bu dönemde karısı tarafından terk ediliyor. Mustafa Kemal'in ölümünden sonra Türkiye'ye dönen Rıza Nur 1942 yılında İstanbul'da ölüyor ancak ölümü ile ilgili ayrıntılı bilgiye rastlanmıyor.

Rıza Nur sunumuzda ortak paydamızı "Paranoid Psikozu" oluşturacak. Buna kronikleşen değerlendirmeler ve yargı bozukluğu-kuşku hezeyanı da diyebiliriz.

"... boyum 1m. 69 cm.

kitaplarımın boyu 1m. 37 cm.

kitaplarımın ağırlığı 35kg. 350 gr.

eserlerimin sahife adedi 17147..." -47- yaşamının son yıllarına doğru bu not, Rıza Nur tarafından izlediğimiz kitabın ilk sayfalarına yerleştirilir. Yazın dünyasında örneğine çok az rastlanabilecek tanımlamadır bu. Aynı zamanda 1926 sonrasında rastlayan üçüncü dönemini de simgeler. Tüm yaşamı boyunca hakim olan, örneklerini göreceğimiz megalomaninin küçük ve zararsız bir örneğidir.

İlk gençliğinden, yaşamının son yıllarına dek karşılaştığı ve ilişki kurduğu tüm insanları yargılama ve onları küçümseme, giderek alay etme davranışı göstermiştir. Zaman zaman eleştiri ve yergilerinde düzeysizlik ve çirkinlik hakim olmuştur. Kendisini çevresindeki tüm insanlardan üstün sayma eğilimi göstermektedir. "...Allah var veya yok benim işim değildir. Ne inkar ne de tasdik ederim.

* Altındağ Sağlık Ocağı.

Felsefeden vazgeçtim. Bu esnada kainatın tekevvüvüne dair bir eser yazmaya heves ettim..." -95- "... Bu kitap millete Dridnaut kadar büyük bir hediye..." -177- Bu satırlar, onun mistik hezeyanlarının, çok sayıdakinden yalnızca iki örneğidir. Rıza Nur'un esas yönelimi, topluma rehber olma ve toplumu oluşturan unsurlara, devlet adamlarına, partilere, insanlara doğru yolu gösterme şeklindedir. Vurgularında hakim olan karakterler arasında ise hiperegoizm-gurur, daha sonra ağırlıklı olarak üstünde duracağımız susceptibilite-kuşkulama ve yargı bozukluğu, mefiance-güvensizlik ağır basmaktadır.

"...Devlete Türkiye denmesi teklifini yapan benim..." -596, 613- Sadece devletin adını koymakla kalmaz, onun tehlikede olduğunu sezdiği zamanlarda yardıma da koşar, bu hizmetlerinin Türk Milletine yaptığı büyük hizmetler olduğunu vurgulamaktan da geri kalmaz. "...Sabaha yakın zamandı; uykusuzlukla başım da sersem olmuştu. Zavallı devlet ve milletin bütün hayat ve mazisinin yıkılmakta olduğu, salandığı gözümde tecessüm ediyordu. Sanki bu yıkılmayı görüyorum gibi geliyordu..." -660- Yurdundan uzaktadır ve dönerek mücadeleye katılır. Bu süreçteki, tüm olumlu kazanımları ise kendisine maletmekten geri kalmaz. Burada, karşımızda, tüm hezeyanlarıyla beraber siyasi bir megalomani olgusu durmaktadır. "...Bütün meclis arkamda, ümitleri bende idi. Mebuslar bana bakıyor, her dediğimi yapacaklarını vaadediyorlar... Meclis tamamen arkamdaydı..." -842, 849- "...Ben orduyu harbe hazırlamak için büyük bir gayret yaptım. Alınan tedbirler hep benim tedbirimdi..." -846-

Dr. Rıza Nur'un Lozan görüşmelerinde ikinci adam olması, Türkiye tarihinin ironilerinden biri sayılabilir. Ne olursa olsun, bu konumunun önemli olduğu kanısındayım. O dönemi anlatan anlatıklarından çok farklı bir kişilikle karşımıza çıkmaktadır. Oysa Rıza Nur'a göre Lozan'ın gerçek galibi ve TBMM hükümeti, ne İsmet (İnönü), ne de Mustafa Kemal'dir; sadece kendisidir. Bir kitap boyutunda olan Lozan bölümü tümüyle bu anlayışla, nesnellikten olabildiğince uzak yazılmıştır. Aslında her anı yazımı başat öznelliğinde tarih çarpıtmalarını içerir, ancak Rıza Nur'da, tıbbi yönden sağlıklı olmama durumu da söz konusudur. Daha sonra yapılacak reformların tümüne, bir yandan karşı çıkacak, bir yandan da fikir uçuşmalarıyla "... Zaten inkilap diye yaptığı şeyleri bizim ağzımızdan öğrenmişti. Keza benim Türk tarihinden öğrendi..." -1744- diye yazaktır.

Diğer insanlarla olan ilişkilerinde gerçeklik bağlantısı bozulmuş ve yerini duygusal küntlük almıştır. Gururu, kıskançlığı ile sıkça çatışmaya girer.

Sonuçta ortaya çıkan düzeysiz saldırılardır. Mantık izlemi ve düşünce akımı bozuktur. Yaşadığı süreç ön plana çıkan bütün şahsiyetleri olumsuz bağlamda ve düzeysizce eleştirir. Aslında yaptığı eleştiri değil küfür etmektir: "...Baktım ki zeki adamdır... Çok hoşuma gitti. Sevdim. Okumuş bir adam değildir." (Dr. Adnan Adıvar) -616- "Bu adamın huyu buydu. Derhal asardı" (Çerkez Ethem) -661- "... Güzel bir beste, sonra güftesini gördük... Şiir değil, ne vezin ne kafiye gibi en iptidai unsurlar bile yok. Demek şiir nedir bilmiyor..." (Kazım Karabekir) -727- "...Rus casusudur. Dönüşümde onu Mustafa Kemal'in en baş ve mahrem dostu olarak buldum." (İbrahim Abilof) -745- "Bu adam cidden ahmak. Bu adam cidden aptal" (Enver Paşa) -788- "Bu tuhaf bir adamdır" (Fevzi Çakmak) -846- "Bu adam dünyanın en alçak adamıdır. Puştur, ibnedir, lutidir, zanidir, pezevenktir, yalancısıdır, hırsızdır, dolandırıcıdır, casustur, vatan hainidir". (Refii Cevad) -1234- "...hakikaten maskara şeymiş, pek aşağının aşağısı imiş" (Yakup Kadri) -1596- "Bu kadına yapılan itibar, onun Mustafa Kemal'in metreslerinden olduğunu gösterir" (Afet İnan) -1600- "Raif bir derece okumuş, bilhassa pek metin bir ahlak sahibi pek iyi bir gençti, yalnız zekası yüksek değil ve bilhassa pek anud idi." -90- "... Hanımın amcası Ziya Bey... iyi adam... iyi yürekli okumaya meraklı, hoşuma gitti. Fakat zekası basit. Ne kadar okusa birşey hasıl edemez." -427-

Başkalarında olan hiçbir kötülüğe sahip değildir. Kendi meziyetlerini, erdemlerini ve güzelliklerini anlattığı bölümler de küçük bir kitap boyutuna ulaşır. Esas hedefi Mustafa Kemal ve İsmet Paşa'dır. Uzun sayfalarca onların yaptığı skandallar ve rezaletler (!) den sözedilir. Fizik görünümünü onlarla karşılaştırır ve bunun sonunda hep üstün çıkar. En ılımlı birkaç cümlesini aktarıyorum: "...Ha bu adam pek korkak birşey. Askerde. Kapı vurması ile mitrayöz sesini fark edemiyor... İleriye hiç görmez. Akli selimi hiç yoktur..." (Mustafa Kemal) -619-1516- "Bu harpteki mesuliyeti pek ağırdır. Yaptığı iş çocukça bir iştir. Böyle bir kumandan başka bir millette olsaydı derhal kurşuna dizerlerdi" (İsmet Paşa) -829- O ise her yönden farklıdır. "... heykeltraş geldi. Bu eser benim en mükemmel eserimdir. Senin gibi suje bulduğuma pek memnunum... sende dağlı ve kendi başına bir alem var dedi. Heykel tamamıyla bana benzer" -1726-

Klasik kitaplarda hastalığın üçüncü dönemi sayılan megalomani dönemini kısaca gözden geçirdikten sonra temel belirti "kuşku"yu aynı şekilde izlemeye çalışalım. Kuşku Rıza Nur'un hem özel hayatına hem de siyasi yaşantısına yön vermiş ve onun tüm insanlarla ilişkisini etkilemiş temel hezeyanı-

dır. Elbette o tarihsel süreçte, aktif siyaset yapan tüm insanlar, her zaman yaşam korkusu duymuşlardır fakat doğal sayabileceğimiz bu korku durumuyla, hezeyanlar arasındaki sınırı da iyi görmek gerekmektedir. Rıza Nur, "Ömrümde bugüne kadar kimseyi kendime dost saymadım. Dost sahibi olmak hevesinden vazgeçtim. Hala öyleyim... Çok insanla görüş-tüm, bir kısmını da sevdim velakin kendime dost yapmadım. İşte böyledir. Herkes en büyük kötülüğü dostundan hatta kardeşinden görmektedir" -79, 86- diyen birisidir.

Anılar okunduğunda görülecektir ki, gerek ulusal mücadele anında, gerekse sonradan yapılan iktidar mücadelesinde, Kemalistlerin yönetimi ele geçirmeleri sürecindeki her şiddet dolu olay, Rıza Nur'u olağanüstü bir şekilde etkilemiştir. 1925 yılının, onda var olan korkuyu en sağlıksız bir şekilde ortaya çıkardığını görüyoruz. Anılarda öncesine yönelik bütün ifadeler bu yıla ait olay ve kişilerce tamamlanmaktadır. Örneğin Mustafa Suphi'lerin katliyle ilgili olarak "Su testisi su yolunda kırılır." dedikten sonra şöyle ekler: "Bakalım onu katledenler ne olacak?" -730- Korku objesi ise Mustafa Kemal ve çevresidir.

Mustafa Suphi ve Çerkez Ethem'in saf dışı edilmesi, Dr. Nazım ve grubunun imhası, Ali Şükrü ve Topal Osman olayları, Şeyh Said isyanı ve bunu izleyen Takrir-i Sükun yasası ve İzmir Davası, Rıza Nur'daki patolojiyi ortaya çıkaran olaylardır. Son saydığımız hariç hiçbiri ile doğrudan ilişkisi olmamıştır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile de direk ilişkisi olmamasına rağmen bu oluşumu yönlendiren kişilerle ahablığı (!) korkusunu arttırmıştır. Sorunu "kendisinin kışkılandığı" şeklinde ortaya koymaktadır. O halde imha edilmelidir! Karşımıza, bir yargı bozukluğu-paralogie ve sosyal korku- insociabilite şeklinde çıkmaktadır. Sürekli tehdit edildiğini düşünür. "Bense Mustafa Kemal'in ne olduğunu çok iyi biliyorum, ihtiyat olarak geceleri sokağa çıkmıyordum. Çok ihtiyatlı yaşamış bir adamımdır. Beni birçok ölümlerden bu ihtiyat kurtarmıştır". -575- Anılarında, olayların olabildiğince gerçekçi bir gözlem ve yoruma dayanmaktan çok onları kendi hezeyanları için bir araç olarak görme eğilimine girmiştir. "Kendi de yapmıştır. Sonra dini siyasete alet etti diye patır patır adamlar asmıştır... Demek biz burada vatan için çalışmıyoruz. Bir ağanın mevkiine, zevkine, fuhşuna aletiz..." -623, 642-

İmha edilenlerin (!) bir kısmına sevincini de saklayamaz: "Bu politikadan adeta hergün benim başımda ölüm dolaşırdı. Nedense en ziyade canımı çıkarmak isteyenler bu iki meslektaşımı: Dr. Nazım, Dr. Bahattin Şakir" -339- Ülke dışına sürgünle-

rini, çoklukla ölümden kurtuluş olarak algılar. Direnme ya da mücadelesine devam etme gibi bir özelliği de yoktur. Yurda geri dönmesi için yapılan davetleri her zaman kuşkuyla karşılar ve kaçır. "Onlarla çalışsam kirlenirim, hadi çalışmayayım. Fenalıklara dayanamayıp verem olurum. Hem beni zorla bulaştırırlar. Aynı zamanda canımdan namusumdan da korkarım. Hangi mahkeme, hangi hak beni kurtarabilir... Onların akılları başka idi. Benim gibi namusluları, elinden iş gelenleri, hizmet etmiş olanları tepelemek, ezmek, bitirmek(ti)..." -1758, 1761-

Kemalizmin muhalefeti sindirme sürecinde en çok iki olay etkiler Rıza Nur'u. Bunlardan ilki, Ali Şükrü ve Tolap Osman olayıdır. "...bir mebus öldürülmüş, işi kapatmak için Mustafa Kemal Osman Ağa'yı da kendi öldürmüştür... Bu canavar yalnız kendi şahsi ve menfaatini düşünür. Bunun için herşeyi ayak altına alır ve cihanı kurban eder, alemleri yakar." -791- Her olayı kendine yorumlama sürecine girmiştir artık, öyle ki anılarını zorladığında karşısına çıkan, tarihsel süreçte önemsiz görülebilecek ufak olaylara bile, anıların yazıldığı tarihte, bu şekilde yaklaşır. "...masum imişler. İsmet dinlememiş, kurşuna dizdirmiş... demek bunu İsmet gözdağı vermek için yapmış. Bunun için iki cana kıyıyor. Bunun da sebebi herkes korkup, kimse sesini çıkarmasın". -839- "Mustafa Kemal bana kürsüden küfürler ve tehdit yağdırdı." -851- Bu tehditleri (!) anlatırken, bir taraftan da kendisini din adamları ile karşılaştırma yoluna da gider. "Ali ve Muavviyeyi islamiyetin selameti için öldürmek teşebbüsü nasıl lazım idiyse ve harekete geçilip Ali nasıl öldürüldüyse Rıza Nur'u ... da öldürmek lazımdır." -1258- Artık her şey ona karşıdır, kendisine gösterilen tüm iyi niyetli yaklaşımları olumsuz bağlamda yorumlar ancak tepkileri ya gecikmiş ya da içe dönüktür. "Büyük metihli telgraf derhal beni kuşkulandırdı. Malımı bilirim huyu müthiştir. Methedince fenalık etmiştir ve edecektir." -1271- "Bir gece Afganlı Abdurrahman'ı vurmuşlar... Bunu da Mustafa Kemal yaptırmıştır." -1321- Tarikat-i Selhiye davası için. "Hasılı bu adamlarda bedavaya gittiler. Mustafa Kemal'de hiç insaf, merhamet, vicdan yok." -1330-

"Vesile ararken Şeyh Said isyanını mal bulmuş mağribi gibi kapmış, katliamlar, yangınlar, müthiş bir terör yapmıştı." -1604- "Katliam halinde muhtelif idamlar, istiklal mahkemeleri yaparak büyük bir terör yaptı. Bütün milleti korkutup susturdu. Memleketi takrir-i sukun adlı ve idareyi örfiyeden müthiş bir kanun altına koydu." -1787- Neredeyse aynı kelime ve tanımlamalarla anlatılan bu terörü Rıza Nur sürekli içinde yaşar. Aslında bütün yaptıkları birer bahanedir, hedef ve amaç sadece ve sadece

Rıza Nur'dur (!) "Onca herkes gibi ben de portakalım, demek henüz daha suyum var. İş bitsin o vakit beni posa diye çöp tenekesine atacak. Nitekim öyle oldu." -1169-

İzmir davasının sonuçta iki İttihatçı grubu arasında bir çatışma olması Rıza Nur'un kolaylıkla görebileceği bir olgudur ve bu nedenle de sıranın kendisine geldiğini düşünür. Bütün idamlar en ince ayrıntısına kadar belleğindedir. Aynı zamanda tüm muhaliflerin şu ya da bu şekilde imha edildiği, tarihe bırakılmayan bir hükümdür. "Demek Mustafa Kemal bütün muhalefet yapabileceklerin defterini yapmış, bunları hiçbir cürümsüz katliam ediyor... Bu vakada ben epeyce korktum. Beni de yakalarlar dedim, fakat yapmadılar. Demek ki tamamen arayı kesmemeğe gayretim iyi olmuş". -1389, 1391- Anılarda bu "arayı kesmeme gayretinden" hiç sözedilemez. Bu Rıza Nur'un kişiliği hakkında önemli bir ipucudur. "Bu canavar her istediğini cebbarhane ve açıkca yapardı. Sebebi nedir iyi anlayamıyorum." -1680- Anlayamaz ve kaçır. Kaçtıktan sonra yönetim erkini dolayısıyla Mustafa Kemal'i, Neron'la özdeşleştirir. "Neron bundan beş altı yıl evvel gazetecileri hapis ve emsaliyle bitirdi. Gazetelerini kapattı." -1723-

Dr. Rıza Nur'un paranoid hezeyanları sadece politik yaşamında kendisini göstermez. Özel yaşamı, psikiyatri kitaplarının klasik örneklerine nerdeyse tıpa tıpa uyan olaylarla doludur. Daha sonra kısaca incelediğimiz, "ahlak düşkünlüğü" adını verdiği satırlara geçmeden eşine yönelik kıskançlık paranoiasını kendi anısından okuyalım: "İlk evlendiğimiz zaman çok kıskançtım. Namusuma bir leke gelir diye ödüm kopardı. Karımda öyle bir hal görmüyordum. Şüpheye mahal yoktu. O hususta çok dürüsttü. Ve bana eza ve cefa etmesine, hergün huysuzluk ve kavgaya rağmen bana pek merbuttu. Bu faziletleri vardı. Bir erkeğe çıkıp konuşmazdı bile. Fakat yine içimi kurt verdi. Yalnız sokağa gitse gizlice arkasından giderdim." -447- "Hanım hergün sinemaya gidiyor. Yalnız çıkmıyor, hizmetçi kızla gidiyor... İşi bırakıp takip ediyorum. Sinemada ne yapıyor diye arkasına oturuyorum." -457-

Güvensizliği sadece başkalarına karşı değildir. Çoğu kez kendine de güvenmez ama bunun da sorumluluğunu başkalarına yükleme eğilimindedir. Zaman zaman içgüdüsel tepkilerin oluşturduğu bir karmaşaya yuvarlanır. Eşi başta olmak üzere tüm kadınlara (annesi hariç) bu saplantılarla yaklaşır. "Zevce genç, güzel oldukça okumuş, bilhassa zeki bir hanımdı. Kocasını çirkin, koyu cahil, uşak makulesi birşeydi... Heryerde beni methettiğini iştirdim." -179- Çevresindeki tüm kadınların amacı Rıza Nur'dan yararlanmaktır (!) Sık sık bu yüzden bunalıma

girer, hatta bu beladan (!) kurtulmak için kadın olmayı bile düşünür (!) "erkeklerin şehvet yüzünden ne belalara uğradığını... hesap ederek kendimi böyle şeylerden cezri bir surette kurtarmak için şehvet kabiliyetimi kaldırmak, bunun için de husyelerimi çıkarmak fikrine düştüm..." -113- Bu durum suçluluk, güvensizlik ve aşağılık komplekslerinin bir bütünü olarak görülmelidir.

Satırlardan sızan, baskılanmış eşcinselliği ve önceki Osmanlı devirlerini anımsatan erkek aşkları da ele aldığımız ekseninde, Rıza Nur'un kişiliğini tamamlayan öğelerdir. Freud'un, paranoia değerlendirmesini, tümüyle baskı altındaki homoseksüalitenin sembolik yansımaları şeklinde olduğunu da anımsamak yararlı olacaktır. Bu düzeyde sevdikleri bir süre sonra düşmanı olmaktadır. "Bu çocuğu hakiki ve saf bir sevgi ile severdim... Birgün beni evine çağırıldı... Uyumuşum, bir aralık birden uyandım. Yatağında donumu çekiyor ve kesiyor." -78- Bu satırların birkaç psikiyatri kitabında rastladığım klasik bir örnek olduğunu da belirteyim. "Bu çocuğu herkesten ziyade sevmeye başladım. Görmesem aklımdan hiç çıkmıyor, görsem yüzüne bakamıyor, içimde heyecan duyuyordum. O bana melek gibi geliyordu, fakat bundan birşey anlamıyordum... Ben sonra anladım ki, bu çocuğa aşık olmuştum. Bu tabii saf ve pak bir sevgi idi. Ancak bu bir kız değildi. Böyle bir aşkın sonu livata demektir." -92- Nefreti annesi dışında tüm kadınlara yöneliktir, zamanla obje karısı olacak ve terkedilecektir. "Çok ciddi adamımdır. Güldüğüm azdır. Öyle bir düziye gülenlere nefretle bakarım. Nazarımda kadın gibidirler." -1532-

"Dünyada şimdiye kadar hiç kimseyi anamı sevdiğim bir şiddetli sevgi ile sevmezdim... Hakiki bir ana olan bu kadın bana başka bir muhabbetle merbuttu." -57- Yüzlerce satırda rastlayabileceğimiz birkaç sevgi sözcüğünden biri.

"Hastalar hakkında fena düşüncesi olmadığını" -177- söyleyerek kendini aklamaya (!?) çalışan Rıza Nur'un en büyük düşmanlarından biri de karısı olmuştur. "Dünyada en büyük yüzkarım" -1689- dediği eşini sıkça dövmüş ve her seferinde de kendini temize çıkarma gayreti içine girmiştir.

"Evlennem ya, eğer evlenir de karı kötü çıkarırsa boşar kurtulurum". -321-

Bir dayak olayından sonra: "Dünyada hiçbir kötülüğü ve kötüyü sebeplerini iyice araştırmadan ayıplamamalı". -433-

"Karı boşamak güç seymiş. Alemden utandım, yapamadım. Anam bunu da demişti." -440-

"Hey gidi Rıza Nur. Karı dövmeyi ne müthiş

bir ayıp bilirdin... Al işte! Kendin mükemmelini yaptın. Meğerse insanın aklını zivanasından çıkarıyorlarmış." -473-

"Canımdan bıktım. Bu kadın beni bitirdi. Akılca, sıhhatçe, namusça, paraca, herşeyce bitirdi." -1590-

Bilinç kaybı, klasik tablonun dışında bir belirti olmasına rağmen, bu şüpheli sayabileceğimiz olayları Rıza Nur, erdemleri için bir araç olarak kullanma yoluna gitmiştir. "Eyvah Meşrutiyet gitti. Padişah yaptırmış" dedim; üstüme baygınlık geldi. Bilmem ne kadar baygın kalmışım" -298- "Şiir yazdığımı, yazdıklarımın ne olduğunu ben de yazdıktan sonra okuyup öğrendim... Gayri şuuri olmuştur." -1419-

"Vatanı perişan görüp
Ben karalar giyer oldum
Zulmün yüzüne tükürüp
Yerden yurttan gider oldum" (!)

"Ben de volente kuvvetlidir" -179- diyen Dr. Rıza Nur, hayatının bir döneminde karısının morfin kullandığını yazıyor ancak "dayanılmaz ağrılar" çektiğinde aklına gelen çarelerden biridir. "Dimağım pek

yorgun... hatıratımı birkaç nüsha yazıp gizli yerlere saklayacağım... Artık ne hatırat yazacağım, ne de yeniden bir eser. Benim için herşey bitmiştir" -1792- 12 Mart 1935 tarihinde bu sözlerle anılarını tamamlıyor.

"Dr. Rıza Nur" yazımına bir son söz eklemek gereksiz. Anlaşılması, belki de en zor olan nokta Rıza Nur'un bir tabu haline getirilmesi ve ona uygulanan anlamsız yasaklar... Bindokuzyüzlü tarihimizin en zigzaglı kişililerinden birisi ve anlaması en kolay olanı...

Metnin hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar:

- * Dr. Rıza Nur: Hayat ve Hatıratım 4 Cilt, Altındağ Yy. 1967 İstanbul -Alıntılarının tümü sayfa numaralarıyla verilmiştir-
- * Ayrıca: Tunaya, Tarık Zafer: Türkiye'de Siyasi Partiler 3 Cilt Hürriyet Yy. -ilgili sayfalar-; Kabacalı, Alpay: Nur, Rıza Sosyalist Kültür Ans. 7. Cilt 840 Sy. May Yy. 1980; Adasal, Resim: Ruh Hastalıkları 3. Baskı 1976 257-270 Sy.; Türk ve Dünya Ünlüleri Ans.: Rıza Nur Maddesi; Özaydın, Selim: Psikiyatri İstanbul 1984 232-240 Sy.